

Alternatif terminoloji

Prof. Dr. Gürkan Öztürk

1968 yılında Karabük'te doğdu. İlk ve ortaöğrenimini burada tamamladı. 1993 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. Üniversite yıllarında çeşitli dergilerde popüler bilim yazarlığı yaptı. 1995-1999 yılları arasında King's Collage'de fizyoloji doktorası yaptı. 1999-2010 yılları arasında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalıştı. Halen İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi Fizyoloji AD'de görevini sürdürmektedir.

SD yayın kurulunda alternatif tıp kavramını irdeleyecek konu başlıkları tartışılırken ortak bir kanaatte birleşildi. Alternatif, geleneksel, tamamlayıcı, modern tıp gibi kavramlar net bir şekilde tanımlanmalıydı. Böylece terminolojiyi irdeleyen böyle bir yazının gereği ortaya çıktı. Öncelikle, şu an geçerli, bilimsel ve yasal olarak uygulanması uygun ve hatta zorunlu olan tıbbı bir isim bulmak gerekiyor ki, diğerleri buna göre tanımlanabilsin.

İngilizce konuşulan ülkelerde bunun için kullanılan terim "conventional medicine". Bunu sözlük anlamıyla dilimize aktardığımızda bir sorunla karşılaşılıyor. "Conventional" kelimesini en yakın karşılayan kelime "geleneksel" olsa da, bu kelimenin "traditional" terimi için bir kenarda saklanması, "conventional medicine" tamlaması için daha başka bir karşılığın bulunması gerekiyor. Aslında bizler bu kavramı bazen "modern tıp" ve bazen de "Batı tıbbı" olarak ifade edebiliyoruz. Bunlardan ilkinin Batıda

resmi sağlık otoritelerince hemen hiç kullanılmadığına şahit olurken, ABD Sağlık Bakanlığı'na (NIH) bağlı Ulusal Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Merkezi (National Center for Complementary and Alternative Medicine-NCCAM) tarafından "Batı tıbbı-Western medicine" teriminin, "conventional medicine" ile eş anlamlı tutulduğunu görüyoruz. Aynı otorite "allopathic medicine" terimini de bu mana için kullanıyor. Her ne kadar dilimize "konvansiyonel tıp" olarak aktarılabilir olsa da bu terim geniş

kesimlerin tereddütsüz algılayabileceği yerlilikten uzaktır. Bu nedenle kavramları doğru tanımlayabilme adına bu yazının geri kalanında “Batı tıbbi” tamlaması kullanılacaktır.

Bir sonraki aşama “Batı tıbbi” dışında kalan her şeyi mevcut terimlerden hangisiyle ifade edebileceğimizi araştırmak olacak. Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) tanımlamalarına baktığımızda aslında bu konuya çok da fazla kafa yormadıkları izlenimini alıyorsunuz. DSÖ kendisi bunlarla ilgili bir tanımlama yapmak yerine terminolojinin mevcut kullanımları ile ilgili tespitte bulunuyor. Buna göre tamamlayıcı (complementary) ve alternatif tıp terimleri eş anlamlı olarak Batı tıbbi dışında kalan alanı tanımlamada kullanılmakta ve hatta bazı ülkelerde bunlara “geleneksel (traditional) tıp” tamlaması da karşılık gelebilmektedir. Diğer taraftan DSÖ geleneksel tıp tanımı yapmak için çok daha fazla enerji harcıyor: “*Geleneksel tıp, açıklaması olsun ya da olmasın, sağlığın sürdürülebilmesi, fiziksel ve mental hastalıkların engellenmesi, teşhisi, iyileştirilmesi ya da tedavisinde kullanılan, farklı kültürlerle özgü teori, inanç ve tecrübelere dayalı bilgi, beceri ve uygulamaların toplamıdır*”. DSÖ, bu tanımlı yaptıktan sonra, bir ülkede yaygın olarak benimsenen ve o ülkede verilen sağlık hizmetlerinin bir parçası olan geleneksel uygulamaları alternatif tıp kapsamında çıkarıyor; böylece ülkeden ülkeye değişen göreceli bir tanımlama yapmış oluyor. Buna göre örneğin akupunktur Türkiye için bir alternatif tıp uygulaması iken Çin için böyle sayılmıyor.

NCCAM ise daha deklaratif bir yaklaşımla önce bir şemsiye tabir üretiyor ve bu alanın tümünü “tamamlayıcı / alternatif tıp” (complementary / alternative medicine–CAM) başlığı altında tanımlıyor. Ardından ise tamamlayıcı ve alternatif kelimelerini farklı kavramlar olarak tarif ediyor. Buna göre tamamlayıcı tıp, Batı tıbbinin dışında ama onunla birlikte kullanılan uygulamaları ifade ederken; alternatif tıp, Batı tıbbi yerine ikame edilen yöntemler anlamına geliyor.

Avustralya Sağlık Bakanlığı ise Batı tıbbi dışındaki her şeyi “tamamlayıcı tıp” olarak adlandırıyor: “*Tamamlayıcı tıp; tıp doktorları, hemşireler ve diğer sağlık personeli tarafından uygulanan, Batı tıbbinin bir parçası olarak kabul edilmeyen sağlık ve tıp sistemleri, uygulamaları ve ürünleridir*.” Yine aynı otoriteye göre, eğer tamamlayıcı tıp Batı tıbbinin yerine ikame ediliyorsa buna artık alternatif tıp adı veriliyor; Batı tıbbi ve tamamlayıcı tıp birlikte kullanıldığında ise “entegratif tıp” ortaya çıkıyor ki bu NCCAM’ın yaptığı tarife de uyuyor. Bu bağlamda karşımıza çıkan “restoratif tıp” terimi, AARM’ın

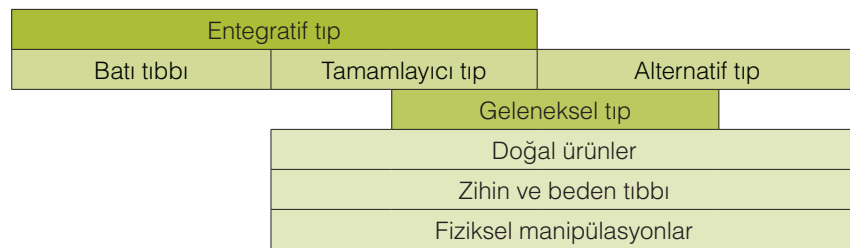
(Association for the Advancement of Restorative Medicine) tanımlamasına göre “*fizyolojik mekanizmalara en az müdahale ile yapı ve fonksiyon kayıplarını düzeltmeyi esas alan bazı tamamlayıcı ve alternatif tıp yöntemlerini geçerli Batı tıbbi yöntemleri ile birlikte kapsayan bir terim olarak entegratif tıbbin bir alt grubu*”nu ifade ediyor.

Ele aldığımız kavramların sözlük anlamlarına baktığımızda bazı farklı yaklaşımlara rastlıyoruz. Örneğin Merriam-Webster alternatif tıbbi, “*ABD ve Birleşik Krallık’ta cari tıp eğitim müfredatında bulunmayan her türlü iyileştirme ve tedavi yöntemi*” olarak tanımlarken, tamamlayıcı tıbbi ise “*tıp mesleği mensuplarınca kabul edilip uygulanan alternatif tıp uygulamaları*” şeklinde tarif etmektedir. Ülkemizde Sağlık Bakanlığı’nın konuyu ilgi ve uygulama alanına alması ancak birkaç ay önce gerçekleştiğini görüyoruz. Buna 2 Kasım 2011’de yürürlüğe giren geleneksel, tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamaları ile ilgili düzenlemeleri Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün görevleri arasında sayan mevzuat ihdası vesile olmuştur.

Sayıları düzineleri bulan Batı tıbbi dışındaki uygulamaları, NCCAM, başlıca üç başlık altında toplamıştır. Bunlar doğal ürünler (tıbbi bitkiler, probiyotikler vb.), zihin ve beden tıbbi (meditasyon, akupunktur vb.) ve fiziksel manipülasyona dayalı uygulamaları (masaj, osteopati vb.) olup bazıları tamamlayıcı, bazıları ise alternatif sınıfına sokulabilirler.

Yukarıda verilen bilgiler, ayrıntıdaki küçük farklılıklarla birlikte kavramların ana hatlarını çizmektedir. Vurgulanması gereken önemli bir nokta, kullanılan terminolojinin son derece göreceli kavramları ifade ettiğidir. Bizim de benimsediğimiz Batı tıbbi geçerli yöntem olarak kabul edildiğinde kimi uygulamalar tamamlayıcı, kimileri ise alternatif sınıfına girmektedir. Oysaki Batı tıbbinin henüz tüm enstrümanları ile nüfus edemediği ülkelerden örneğin Çin’deki geleneksel tıp ya da eski gücünü kaybetmiş olsa da Rusya’daki Sovyet tıbbi esas yaklaşım olarak düşünüldüğünde, bu defa pek çok Batı tıbbi uygulaması tamamlayıcı ya da alternatif kategorisine sokulabilir.

DSÖ, bir ülkede yaygın olarak benimsenen ve o ülkede verilen sağlık hizmetlerinin bir parçası olan geleneksel uygulamaları alternatif tıp kapsamında çıkarıyor; böylece ülkeden ülkeye değişen göreceli bir tanımlama yapmış oluyor. Örneğin akupunktur Türkiye için bir alternatif tıp uygulaması iken Çin için böyle sayılmıyor. NCCAM’a göre tamamlayıcı tıp, Batı tıbbinin dışında ama onunla birlikte kullanılan uygulamaları ifade ederken; alternatif tıp, Batı tıbbi yerine ikame edilen yöntemler anlamına geliyor. Avustralya Sağlık Bakanlığı ise Batı tıbbi dışındaki her şeyi “tamamlayıcı tıp” olarak adlandırıyor.

Batı tıbbi referansına göre diğer tıp uygulamalarının konumu